

KS. RYSZARD KAMIŃSKI

FUNKCJA DIAKONII W KOŚCIELE

Realizowanie miłości chrześcijańskiej jest stałym zadaniem Kościoła i każdej wspólnoty religijnej. We wspólnocie ludzi wierzących nie ma osób, które nie potrzebowałyby pomocy innych, nie ma też takich ludzi, którzy nie mogliby i nie powinni pomagać innym. Wszyscy członkowie ludu Bożego są zobowiązani do świadczenia miłości chrześcijańskiej. Zwraca na to uwagę dokument soborowy: "Ponieważ uczynki miłości i miłosierdzia są wspaniałym świadectwem życia chrześcijańskiego, przygotowanie do apostołstwa winno prowadzić też do ich praktykowania, by wierni uczyli się od samego dzieciństwa współczuć braciom i wspomagać ich wielkodusznie w potrzebie"¹. Ponieważ miłość wychodzi z samej istoty osoby, przeto nie może być ona samym tylko uczuciem, ale życiem i czynem (zob. 1 J 3, 17) – czy to przez pomoc innym ludziom w potrzebie (zob. Łk 10, 30-36), czy to w składaniu ofiar (zob. Flp 2, 17; Ef 5, 12), czy w cierpliwym znoszeniu innych (zob. Ef 4, 32; Kol 3, 13), czy też w diakonii (zob. Mk 10, 43-45; Rz 12, 7-11).

Miłość musi zająć najwyższe miejsce w porządku dóbr religijnych i moralnych. Odnosi się to nie tylko do przekonań i poglądów, ale i do praktyki życia chrześcijańskiego. Dotyczy to zarówno "miłości do Boga, który swoją miłość wylał na nas tak obficie, jak i miłości od Boga zaczerpniętej, jaką winniśmy z kolei przelewać na naszych braci [...]"² Według pap. Pawła VI "kto wchodzi do Kościoła, ten wchodzi w atmosferę miłości"³.

¹ Dekret o apostołstwie świeckich "Apostolicam actuositatem". W: Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje. Wyd. 2. Poznań 1968 nr 31 s. 404.

² P a w e ł VI. *Ecclesiam suam*. "Acta Apostolicae Sedis" 56:1964 s. 609-659 – wyd. w jęz. polskim: Paryż 1967 nr 56.

³ T e n ż e. *Prawdziwe oblicze miłości. Przemówienie na audiencji ogólnej 13 III 1968*. W: *Trwajcie mocno w wierze*. T. 2. Kraków 1969 s. 207.

Wezwanie do realizacji miłości chrześcijańskiej wynika z wezwania do miłości Boga jako ostatecznego celu człowieka i do miłości bliźniego, ale także ze związku miłości między Zbawcą i odkupionymi oraz między samymi zbawianymi. Miłość bliźniego znajduje też podstawę w naszym związku z Chrystusem w Jego Mistycznym Ciele oraz w przynależności do ludu Bożego. Wezwanie do realizacji miłości chrześcijańskiej wynika także z nakazu i przykładu Chrystusa (zob. J 13, 34; 13, 15). Postępowanie Chrystusa jest dla chrześcijan przykładem i miarą służebnej i całkowicie się oddającej miłości (zob. 1 J 3, 16)⁴.

Miłość braterska jest kontynuacją Boskiej miłości w stosunkach człowieka z bliźnimi. Miłość Boża, ujawniająca się we wzajemnych relacjach Osób Boskich oraz wobec ludzi, stanowi motyw i przykład dla naszej miłości. Jak istotą wspólnoty Osób Boskich jest miłość, rozumiana jako dawanie i przenikanie się tych Osób, tak samo miłość stanowi najgłębszą treść i zarazem bezpośrednią przyczynę każdej wspólnoty religijnej⁵.

Człowiek nie potrafi praktykować bezinteresownej miłości do drugiego człowieka bez łączności z Bogiem i bez życia Jego życiem, które jest miłością⁶. Bóg, wzywając człowieka do wspólnoty, posyła Swego Syna i Ducha Świętego. Oba posłannictwa stanowią obiektywną podstawę zjednoczenia ludzi między sobą, co powinno kierować do subiektywnych wysiłków zrealizowania tej miłości. Miłość ma dokonywać przekładu poznanych prawd wiary na życie, i to naznaczone przede wszystkim czynną miłością braci⁷.

Z zasady współdziałania z Chrystusem wynika ścisły związek między miłowaniem Boga i bliźnich. Jeżeli Bóg miłuje wszystkich ludzi, a my możemy miłować Jego miłością, to musimy się sami miłować (zob. Mt 5, 44; Rz 14, 15; 1 J 3, 16). Miłość Boża wyraża się i ucieleśnia w miłości bliźniego. W ten sposób miłość może tworzyć prawdziwą wspólnotę pomiędzy ludźmi. Ona jest wzajemnym odniesieniem chrześcijan. Miłość otwiera przystęp do innych ludzi, którzy zamykają się przed wszelkim traktowaniem ich na sposób rzeczy, a otwierają się tylko w prawdziwej miłości.

⁴ W. G r a n a t. *Ku człowiekowi i Bogu w Chrystusie. Zarys dogmatyki katolickiej*. T. 1. Lublin 1972 s. 459; *Wiara, modlitwa i życie w Kościele katolickim. Uchwały I Synodu Diecezji Katowickiej*. Katowice—Rzym 1976 nr XVIII 1. 2 s. 246 n.

⁵ P. C o d e. *Per una ontologia trinitaria della carità. Una riflessione di carattere introduitivo*. "Lateranum" 51:1985 n. 1 s. 60-77; L. L o c h e t. *Charité fraternelle et vie trinitaire*. "Nouvelle revue théologique" 87:1956 n° 2 s. 132.

⁶ T. H e r m a n n. *Miłość braterska według św. Jana w świetle Ewangelii synoptrycznych i św. Pawła*. "Studia Theologica Varsaviensia" 17:1979 nr 2 s. 59.

⁷ R. K a m i ń s k i. *Przynależność do parafii katolickiej*. Lublin 1987 s. 124.

I. DIAKONIA PODSTAWOWĄ FUNKCJĄ KOŚCIOŁA I WSPÓLNOT EKLEZJALNYCH

Na wszystkich płaszczyznach istnienia Kościoła (Kościół powszechny, Kościół partykularny i wspólnota lokalna) przepowiadanie słowa Bożego, sprawowanie liturgii i diakonia chrześcijańska traktowane są jako funkcje podstawowe⁸. Ukazane one zostały w dokumentach soborowych, a w dyskusji posoborowej pogłębiono je i przedstawiono jako główne funkcje Kościoła i każdej wspólnoty eklezjalnej⁹. Wszystkie funkcje są z sobą powiązane, warunkują się wzajemnie i są zespolone w Duchu Świętym. Nie można ich rozdzielać przy definiowaniu natury wspólnoty chrześcijańskiej¹⁰. Określenie istoty wspólnoty eklezjalnej wymaga uwzględnienia wszystkich podstawowych jej funkcji. Wspólnota religijna jest wspólnotą słowa Bożego i Stołu Pańskiego, realizującą na co dzień miłość Pana w służbie ludzi. Przepowiadanie słowa Bożego i liturgia byłyby niewiarygodne, gdyby realizowano je bez powiązania z diakonią w formie świadectwa, dobroczynności i służby. Przez słowo Boże, liturgię, a szczególnie przez obchód Uczty Pańskiej cała wspólnota eklezjalna staje się powiązana braterską miłością¹¹.

Św. Paweł przyrównuje Kościół do Ciała Chrystusa (zob. 1 Kor 12, 12-31). W Kościele tym Chrystus jest Głową, a my jego członkami. W nawiązaniu do tego obrazu Kościoła W. Zauner opisuje wzajemny stosunek podstawowych funkcji Kościoła i każdej wspólnoty eklezjalnej w sposób następujący: przepowiadanie jest głową, liturgia – sercem, a diakonia – rękami i nogami "ciała" wspólnoty¹². Zdając sobie sprawę z ograniczeń i zastrzeżeń, jakie każda analogia i porównanie zawiera, należy stwierdzić, że powyższa propozycja Zaunera trafnie charakteryzuje rolę poszczególnych funkcji podstawowych w życiu wspólnoty eklezjalnej. W porównaniu Zaunera przepowiadanie służy identyfikacji wspólnoty eklezjalnej i jej konkretyzacji w określonej sytuacji. Liturgia

⁸ Zob. *Konstytucja dogmatyczna o Kościele "Lumen gentium"*. W: *Sobór Watykański II* nr 26 s. 131 n.; *Dekret o posłudze i życiu kapłanów "Presbyterorum ordinis"*. Tamże nr 5-6 s. 492-496; *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele "Christus Dominus"*. Tamże nr 30 s. 246-248; *Dekret o działalności misyjnej Kościoła "Ad gentes divinitus"*. Tamże nr 15 s. 450-452.

⁹ H. W i e h. *Konzil und Gemeinde. Eine systematisch-theologische Untersuchung zum Gemeindeverständnis des Zweiten Vatikanischen Konzils in pastoraler Absicht*. Frankfurt a. M. 1978 s. 144, 211-216.

¹⁰ Th. M a a s E w e r d. *Liturgie und Pfarrei*. Paderborn 1969 s. 358-369; W i e h, jw. s. 216-219; K. L e h m a n n. *Was ist eine christliche Gemeinde?* "Internationale katholische Zeitschrift" 1:1972 H. 4 s. 490-495; H. F i s c h e r [u. a.]. *Die Gemeinde*. Mainz 1971 s. 45-71.

¹¹ Zob. *Konstytucja dogmatyczna o Kościele* s. 131 nr 26; *Dekret o posłudze i życiu kapłanów* nr 6 s. 494-496.

¹² *Diakonie als pastorale Tätigkeit*. W: *Prophetische Diakonie. Impulse und Modelle für eine Zukunftsweisende Pastoral*. Hrsg. von H. Erharder [u. a.]. Wien-Freiburg-Basel 1977 s. 148.

jest sercem, co oznacza, że działalność duszpasterska, która nie liczyłaby się z tym, co obchodzimy w liturgii, sprowadzałaby się tylko do dyplomacji i strategii. Wyraźnie o tym mówi dekret soborowy: "Żadna jednak społeczność chrześcijańska nie dā się wytworzyć, jeżeli nie ma korzenia i podstawy w sprawowaniu Najświętszej Eucharystii"¹³.

Porównanie diakonii z rękami i nogami oznacza, że przez nią interweniuje się bezpośrednio w życie wspólnoty i poszczególnych chrześcijan, przez nią umacnia się wspólnota, ukazuje się jej charakter i życie. Porównanie diakonii z rękami i nogami zostało jakby zinterpretowane w tekście soborowym: "By zaś sprawowanie Eucharystii było prawdziwe i pełne, musi prowadzić zarówno do różnych dzieł miłości i wzajemnej pomocy, jak i do akcji misyjnej, a także do różnych form świadectwa chrześcijańskiego"¹⁴. Zaniedbywanie diakonii w praktyce kościelnej może być przyczyną patologicznych zjawisk w życiu i rozwoju wspólnot eklezjalnych¹⁵.

Zdynamizowanie wspólnot kościelnych poprzez ożywienie w nich diakonii chrześcijańskiej odgrywa ważną rolę w odnowie życia religijnego. Funkcja diakonii jest potwierdzeniem autentyzmu życia wiary i liturgii tak pojedynczych osób, jak i poszczególnych wspólnot kościelnych. Tylko taka wspólnota eklezjalna, w której istnieje duch braterstwa i miłości, odpowiada samoświadomości Kościoła uzyskanej na ostatnim Soborze¹⁶.

II. CIARAKTER I PRZYMIOTY DIAKONII CIIRZEŚCIJAŃSKIEJ

Diakonia jest służebną postawą Kościoła i wspólnot chrześcijańskich wobec potrzeb człowieka. Urzeczywistniana jest w zakresie egzystencji nadprzyrodzonej przez apostoła i różne formy duszpasterstwa, a w zakresie egzystencji przyrodzonej przez duszpasterstwo charytatywne. Realizacja diakonii Chrystusa należy do istoty Kościoła. Diakonia jest służbą i stanowi istotną treść pasterskiego urzędu Kościoła. Zadanie czyniące chrześcijanina sługą opiera się na przykładzie Chrystusa, który przyjął postać sługi (zob. Flp 2, 6) i przyszedł po to, aby służyć (zob. Łk 22, 26). W przeciwieństwie do władców ziemskich Chrystus wskazał na

¹³ *Dekret o posłudze i życiu kapłanów* nr 6 s. 495.

¹⁴ Tamże s. 495 n.

¹⁵ *Z a u n e r*, jw. s. 149 n.

¹⁶ *F i s c h e r* [u. a.], jw. s. 70-72; *Carità*. W: *Dizionario di pastorale della comunità cristiana*. Red. V. Bo, C. Bonicelli [i in.]. Assisi 1980 s. 112-119; P. W e s s. *Ihr alle seid Geschwister. Gemeinde und Priester*. Mainz 1983 s. 47-71.

wolę służenia bliźnim. Posługa ta jest oddaniem się do dyspozycji innych i wyjściem z własnego egoizmu oraz żądy panowania (zob. Mk 10, 42-45)¹⁷.

W Kościele pierwotnym diakonia wykraczała poza granice apostołatu w sensie ścisłym i odnosiła się przede wszystkim do posług materialnych, niezbędnych w każdej społeczności. Pierwotna gmina chrześcijańska, będąca wspólnotą miłości, a złączona wiarą i Eucharystią, urzeczywistniała się poprzez diakonię wszystkich (zob. Ef 4, 11-13) i każdego z osobna na miarę charyzmatów otrzymanych od Chrystusa (zob. 1 Kor 12, 5; 1 P 4, 10).

Istotnym przejawem służebnej postawy Kościoła (diakonii) jest działalność charytatywna. Ma ona na celu zmniejszenie i usuwanie z pobudek religijnych wszelkiego niedostatku z życia ludzi potrzebujących oraz udzielanie im pomocy do osiągnięcia niezależności materialnej i rozwoju osobowego. Obejmuje szereg działań społecznych ukierunkowanych na pełniejsze i łatwiejsze osiągnięcie dobra wspólnego, domagającego się poszanowania praw osoby ludzkiej, a także przeciwstawianie się patologii społecznej poprzez wszechstronną terapię dobroczynną oraz rewalidację wiernych dotkniętych jej skutkami. Dokumenty soborowe podkreślają, że Kościół zatrzymując dla siebie dzieła miłości jako swój obowiązek, otacza szczególnym szacunkiem miłosierdzie wobec ubogich i chorych oraz dzieła miłosierdzia i wzajemnej pomocy w celu zaradzenia różnym potrzebom ludzkim.

Istotą działalności charytatywnej jest niesienie pomocy ludziom starym i bezrobotnym, opieka nad chorymi i załamanymi psychicznie, nad upośledzonymi fizycznie i psychicznie, nad nieprzystosowanymi społecznie, wysiedleńcami, umierającymi, opieka nad przebywającymi poza domem rodzinnym itd. Według nauczania soborowego gdziekolwiek ludziom brak pokarmu, ubrania, mieszkania, lekarstw, pracy, oświaty, środków do prowadzenia życia godnego człowieka, gdzie nękają ludzi choroby, cierpienia, więzienie i wygnanie, tam istnieje obowiązek szukania ich i znajdowania, pocieszania i wspierania¹⁸. Najbardziej rozpowszechnioną formą jest stała lub doraźna pomoc finansowa czy rzeczowa, udzielana w formie stosownej do osobowości i warunków potrzebującego¹⁹.

Diakonia oznacza także służebny charakter wszelkich urzędów w Kościele. Jak zauważa ostatni Sobór, "urząd [...], który Pan powierzył pasterzom ludu swego, jest prawdziwą służbą, wymownie nazwaną w Piśmie świętym «diakonią», czyli posługiwaniem"²⁰. Diakonia wyraża się w traktowaniu każdego urzędu w

---

¹⁷ R. Kamiński. *Diakonia*. W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 3. Pod red. R. Łukaszyka, L. Bieńkowskiego, F. Gryglewicza. Lublin 1979 kol. 1249.

¹⁸ *Dekret o apostołstwie świeckich* nr 8 s. 387.

¹⁹ R. Łukaszyk, F. Woronowski. *Dobroczynne duszpasterstwo*. W: *Encyklopedia Katolicka* t. 3 kol. 1385-1387.

²⁰ *Konstytucja dogmatyczna o Kościele* nr 24 s. 128 n.

Kościół jako posługa dla innych przez pomoc drugim w potrzebie i inne dzieła miłości i apostołatu. Ukazując hierarchię włączoną w ramy ludu Bożego we wspólnotach, dokumenty Vaticanum II podkreślają znaczenie posługi hierarchii dla wzrostu wspólnoty²¹, który nie może dokonać się bez diakonii, należącej do istotnych przejawów życia wspólnoty.

Mówiąc, że władza w Kościele jest posługiwaniem, służbą ludowi Bożemu, określamy sposób jej sprawowania. Twierdząc, że urzędy w Kościele są posługą, diakonią, zakreślamy granice działalności hierarchii. Urząd kościelny nie może mieć nic wspólnego z tyranią – nie może wywierać presji na lud Boży i sumienie chrześcijańskie. Fakt, że władza w Kościele jest posługiwaniem, nie oznacza tylko, że sprawujący ją mają to czynić z pokorą dla dobra swoich braci. Oznacza to, że do istoty urzędu hierarchii należy posługa w łonie ludu Bożego. Przedstawiciele hierarchii, nawołując do służby, muszą sami służyć; głosząc wzajemne posługiwanie, muszą oni dawać przykład posługiwania²².

Diakonią są wszystkie czynności o charakterze administracyjnym i organizacyjnym potrzebne do kierowania Kościołem i jego sprawnego działania. Sposób zarządzania, jaki Sobór chciał przyznać Kościołowi, ma charakter pasterski. Kościół musi włączyć administrację do ogólnego pasterskiego celu Kościoła, jakim jest powszechne zakorzenienie w Chrystusie. W kategoriach pasterskich trzeba widzieć wszystkie czynności kierowania wspólnotą eklezjalną. Więż, jaka ma łączyć biskupa z prezbiterami i prezbiterów z wiernymi, powinna być więzią wspólnoty i diakonii, a nie więzią uzależnienia²³.

Kierowanie wspólnotą kościelną określone zostało jako posługa kierowania, pasterzowania ludowi Bożemu²⁴. W soborowym ujęciu kierowanie jest służbą, a kierujący służy wspólnocie w braterskiej miłości. Kierowanie wspólnotą w miłości Boga i bliźnich realizuje się w łączności z innymi funkcjami pastoralnymi. Zjednoczona w wierze i ożywiona Eucharystią wspólnota powinna przez posługę kierowania przeobrazić się we wspólnotę miłości i braterstwa²⁵. Posługa kierowania ujmowana jest w kategoriach służebności i diakonii. Przy takim podejściu kierowanie wspólnotą ma głęboko ludzki charakter, a kierujący liczy się z realnymi potrzebami wiernych. Posługa kierowania realizuje się w miłości

²¹ Tamże nr 3 s. 106; nr 20 s. 123 n.

²² A. Luneau, M. Bobichon. *Kościół Ludem Bożym*. Warszawa 1980 s. 263 n.; Y. Congar. *La Hierarchie comme service selon le Nouveau Testament et les documents de la Tradition*. W: *L'Episcopat et l'Église universelle*. Paris 1962 s. 67-99.

²³ A. Ancel. *Nowy typ kapłana*. W: *Nowy obraz Kościoła*. Pod red. B. Lamberta. Warszawa 1969 s. 103; B. Lambert. *Nowy typ biskupa*. Tamże s. 101 n.

²⁴ *Dekret o posłudze i życiu kapłanów* nr 13 s. 506; *Konstytucja dogmatyczna o Kościele* nr 20 s. 124.

²⁵ Z. Jonaczek. *Kapłan – kierownik wspólnoty parafialnej*. W: *Osobowość kapłańska*. Pod red. J. Majki. Wrocław 1976 s. 204-206.

jako podstawie kierowania w Kościele. Miłość konkretyzuje się w dialogu z członkami wspólnoty, aby podejmowane decyzje były bardziej trafne i skuteczne.

Diakonia jest posługą dla wszystkich ludzi. Miłość chrześcijańska powinna ogarniać wszystkich ludzi i wszystkie ich potrzeby, powinna być powszechna i mieć nieograniczony zasięg. Stwierdza to wyraźnie dokument soborowy: "[...] miłość chrześcijańska obejmuje wszystkich, bez względu na rasę, pochodzenie społeczne czy religię; nie oczekuje też żadnej korzyści czy wdzięczności. Jak bowiem Bóg umiłował nas miłością bezinteresowną, tak i wierni powinni z miłością troszczyć się o człowieka, okazując mu taką samą miłość, z jaką Bóg szukał człowieka"²⁶. Przedstawiona więc przez Sobór miłość braterska nie ma na celu partykularyzmu, zamykającego ją w kręgu ludzi ochrzczonych. Rozciąga się ona na wszystkich ludzi, chociaż bezpośrednio odnosi się do braci w wierze. Bycie chrześcijaninem wymaga zrozumienia, że nie można kochać Boga nie kochając ludzi, jak również nie można kochać prawdziwie człowieka nie kochając Boga. Te dwie wartości są współzależne. Realizacja diakonii chrześcijańskiej jest najbardziej przekonującą działalnością apostołską, gdyż dowodzi, że każda wspólnota religijna – podobnie jak Kościół – jest wspólnotą miłości.

Diakonia jest zaadresowana do całego człowieka, a nie tylko do jednej jego części. Jest ona troską o całego człowieka, o jego duszę i ciało, o jego potrzeby religijne, ale i egzystencjalne. Przez diakonalną posługę Kościół uświadamia ludziom, że Bóg chce zbawienia całego człowieka, i to nie tylko po śmierci, ale także zbawienia, które zaczyna się już na ziemi.

Diakonia ma charakter misyjny. Czyny przekonują o wiele bardziej niż argumenty czy obchody liturgiczne. U ludzi jest żywy obraz Kościoła diakonii. Diakonia jest niekiedy jedynym możliwym przepowiadaniem, jedynym znakiem zbawienia zrozumiałym i możliwym do przyjęcia.

Diakonia ma także aspekt ekumeniczny. Współpraca międzykonfesyjna ma znacznie większe możliwości na polu diakonii chrześcijańskiej niż w obszarze dwu pozostałych funkcji Kościoła: przepowiadania i liturgii. W płaszczyźnie diakonii nie powinno być żadnych różnic konfesyjnych – wierni różnych wyznań chrześcijańskich mogą i powinni wspólnie pracować. Taka współpraca może być jednym ze świadectw postępu ekumenizmu i jedności²⁷.

---

²⁶ Dekret o działalności misyjnej nr 12 s. 447 n.

²⁷ A. F u g e l. *Brief an eine diakonische Gemeinde. Impuls zu einem Neubeginn*. Rheinfelden 1986 s. 91-94; Z a u n e r, jw. s. 155-159; M. F i s c h e r. *Zur gegenwärtigen Diskussion um die Diakonie – Stand und Perspektiven*. W: *Diakonisches Handeln. Herausforderungen – Konfliktfelder – Optionen*. Hrsg. von J. Cremer, D. Funke. Freiburg im Br. 1988 s. 16-18.

III. POTRZEBA DOWARTOŚCIOWANIA DIAKONII W TEOLOGII I W PRAKTYCE KOŚCIELNEJ

Istnieje duży deficyt diakonii w stosunku do przepowiadania i liturgii, i to zarówno w teologii jak i w praktyce kościelnej. Troska duszpasterzy o wierność i skuteczność przepowiadania była zawsze większa niż zabiegi o realizację diakonii chrześcijańskiej. Podobnie zaangażowanie prezbiterów o godziwe sprawowanie liturgii było znacznie większe niż wierne i zgodne z Ewangelią realizowanie funkcji diakonijnej. Diakonia często znajduje się na uboczu życia wspólnoty religijnej. Duszpasterstwo dobroczynne nie jest traktowane na równi z przepowiadaniem i liturgią. Jest ono domeną wąskiej tylko grupy ludzi, a nie całej wspólnoty parafialnej. Ponadto grupy dobroczynne zajmują się prawie wyłącznie gromadzeniem i podziałem datków materialnych, szczególnie w okresie Bożego Narodzenia. Inicjatywa i działalność parafialnych grup parafialnych często nie ma zrozumienia i należytego poparcia w całej wspólnotie parafialnej. Wielu członków parafii uważa, że działalność charytatywna jest wyłącznie sprawą istniejących w parafii grup charytatywnych. Ponieważ do grup tych należą w zdecydowanej większości osoby w wieku emerytalnym, dlatego wielu parafian uważa, że diakonia stanowi przedmiot zainteresowania tylko ludzi starszych.

Deficyt diakonii istnieje także w dziedzinie teologicznego kształcenia. Każdy teolog, duchowny czy świecki, otrzymuje gruntowne wykształcenie w zakresie teologii biblijnej i dogmatycznej, moralnej i fundamentalnej, teologii przepowiadania słowa Bożego i liturgiki, ale nie wynosi odpowiedniego przygotowania do realizacji diakonii we wspólnotie parafialnej. Prezbiterzy, wykształceni teologicznie, homiletycznie, katechetycznie i liturgicznie, angażują się przede wszystkim w tę działalność, do której zostali dobrze przygotowani. Całkowite nieuwzględnianie lub marginesowe traktowanie diakonii w kształceniu teologicznym powoduje, że prezbiterzy jako kierownicy wspólnot parafialnych mało angażują się w realizację diakonii, gdyż mają niską świadomość w zakresie realizacji tej podstawowej funkcji Kościoła. Rozeznanie w teologii diakonii często nie odpowiada ogólnemu poziomowi studiów teologicznych. Praktyka diakonijna nie zawsze jest oparta na pogłębionej refleksji z zakresu teologii diakonii.

Duża liczba katechizmów i podręczników oraz innych pomocy do nauczania religii i głoszenia homilii oraz dokumentów i opracowań ze wskazaniem liturgicznymi nie ma swego odpowiednika w opracowaniach i wskazaniach do realizacji diakonii jako podstawowej funkcji Kościoła i każdej wspólnoty eklezjalnej. Nie ma również proporcji między liczbą książek i opracowań poświęconych prze-

powiadaniu słowa oraz sprawowaniu liturgii a realizowaniu diakonii chrześcijańskiej²⁸, mimo iż wszystkie trzy funkcje są jednakowo ważne i potrzebne.

IV. DIAKONIA DZIAŁALNOŚCIĄ DUSZPASTERSKĄ

Działa kościelnej diakonii powinny stanowić integralną część życia diecezji i wspólnoty parafialnej. Fakt, iż organizacyjnie referat duszpasterski i referat charytatywny są w diecezjach odrębnymi agendami, może nasuwać przypuszczenie, że duszpasterstwo i diakonia są czymś niezależnym i różnym. Może to także sugerować, że jeden element diakonii, zwany duszpasterstwem charytatywnym, ma szczególne znaczenie i dlatego jest wydzielony w specjalny referat. Integracja diakonii i działalności charytatywnej z duszpasterstwem szeroko rozumianym nie może dokonać się przez samą tylko informację o diakonii chrześcijańskiej. Decydujące znaczenie przypada tutaj integracji trzech podstawowych funkcji Kościoła, z których żadna nie może być realizowana w pełni bez udziału innych. Przepowiadanie, które angażowałoby tylko stronę poznawczą człowieka oraz informowało o problemach współczesnej egzegezy czy życia współczesnego Kościoła, byłoby jałowym przepowiadaniem. Przepowiadanie, które "rozgrzewa serce" człowieka i prowadzi do praktyki sakramentalnej, jest czymś znacznie więcej. Ostatecznie jednak przepowiadanie musi prowadzić do realizacji diakonii, w przeciwnym bowiem razie będzie ono tylko frazesem. Tak samo jest z liturgią, która nie prowadziłaby do diakonii. Zostało to dostrzeżone w nauczaniu soborowym: "By zaś sprawowanie Eucharystii było prawdziwe i pełne, musi prowadzić zarówno do różnych dzieł miłości i wzajemnej pomocy, jak i do [...] różnych form świadectwa chrześcijańskiego"²⁹. Diakonia musi mieć odbicie w liturgii oraz przepowiadaniu i skutecznie na nie wpływać. Wspólnota eklezjalna bez odpowiednio rozwiniętej diakonii to organizm bez "rąk i nóg". Kościół pierwotny wspaniale rozbudował działalność dobroczynną, roztaczając opiekę nad biednymi i potrzebującymi. Kościół pierwszych wieków nie zaniedbywał diakonijnej działalności ani też nie rozwijał dwu pozostałych funkcji kosztem diakonii.

Z względu na nieodzowność diakonii w życiu Kościoła i każdej wspólnoty eklezjalnej nie może ona pozostawać tylko prywatną sprawą poszczególnych wiernych. Tymczasem niektóre wspólnoty są dzisiaj nieporadne w realizacji diakonii na co dzień. Wychodzenie naprzeciw ludzkim problemom i podejmowanie prób zaradzenia im stanowi najszerszą płaszczyznę łączenia się poszcze-

²⁸ Z a u n e r, jw. s. 149-152.

²⁹ *Dekret o posłudze i życiu kapłanów* nr 6 s. 495 n.

gólnych osób i grup o różnym stopniu powiązania ze wspólnotą kościelną. Najwyższa miłość Boga, zrealizowana w Chrystusie, powinna wieść człowieka do takiego miłowania Boga, które wyraża się rzeczywistą miłością wszystkich ludzi. Miłość, w swym wymiarze obejmującym bliźnich, jest darem Ducha Świętego. Nie ma więc życia chrześcijańskiego bez praktyki miłości bliźniego, bez diakonii i akcji charytatywnej w najrozmaitszych jej postaciach.

Znaczenie pastoralne kościelnej diakonii dobrze było znane wrogim Kościołowi systemom totalitarnym obecnego stulecia. Kościół ograniczony w swoim oddziaływaniu tylko do "świątyni i zakrystii" pozbawiony jest dynamiki i skuteczności. System faszystowski odbierał Kościołowi możliwość normalnej pracy charytatywnej. Państwa komunistyczne zakazywały zorganizowanej działalności dobroczynnej i ograniczały działalność Kościoła tylko do świątyni.

Dzisiaj także są przeszkody w realizacji funkcji diakonii. W krajach Europy Zachodniej, gdzie tak bardzo odczuwalny jest brak powołań kapłańskich i zakonnych, działalność duszpasterska praktycznie sprowadza się do realizacji funkcji liturgicznej i przepowiadania. W Polsce, gdzie jest mały udział laikatu w duszpasterstwie, duchowni skoncentrowani są na realizacji zadań ściśle kapłańskich. Mimo wspomnianych uwarunkowań przebiterzy, jako pełniący posługę kierowania we wspólnotach parafialnych, są odpowiedzialni za realizację funkcji diakonii w parafiach. Zwalnianie się z tej funkcji wcale nie ułatwia duchownym spełniania posług parafialnych.

Diakonia w parafiach i w innych wspólnotach eklezjalnych jest ważnym środkiem ich ożywienia i dynamiki. Wspólnoty te mogą realizować się w pełni, gdy będzie urzeczywistniać się w nich wspólnota braterska w pełnej gotowości do wzajemnej miłości ofiarnej. Wspólnoty te mają jeszcze wiele do zrobienia, aby stać się prawdziwymi wspólnotami miłości. Odnowa funkcji diakonii we wspólnotach eklezjalnych wymaga spełnienia niektórych postulatów:

a) Należy starannie przemyśleć kwestię, jak wykorzystać kościelny system informacyjny do zachęcenia wiernych do realizacji na co dzień funkcji diakonii, także przez młodzież i osoby w wieku produkcyjnym.

b) Wskazane jest włączanie do diakonii oraz działalności dobroczynnej ludzi młodych i niekoniecznie związanych z "rdzeniem parafii". Poprzez realizację diakonii i dobroczynności można przybliżyć wiele osób dystansujących się do Kościoła i parafii.

c) W zakresie realizacji zorganizowanej diakonii w parafiach i innych wspólnotach kościelnych potrzebna jest odpowiednia inspiracja i metodyczna konsultacja.

d) Należy dowartościować diakonię w kształceniu teologicznym oraz w formacji seminaryjnej i duszpasterstwie.

e) Trzeba zadbać, aby dzieła kościelnej diakonii (np. szpitale, przedszkola, żłobki dziecięce, domy starców, zakłady dla upośledzonych) były realizowane zgodnie z Ewangelią.

f) Należy poszerzyć zakres tradycyjnej pracy charytatywnej. Wąsko rozumiana pomoc ubogim i potrzebującym powinna być rozwijana w kierunku zaspokojenia wszystkich realnych potrzeb istniejących w danym środowisku. Większe znaczenie trzeba przypisać – nie docenianym dotąd, a przecież dostępnym – formom działania społecznego.

g) Potrzebne jest poszerzenie podmiotu działania oraz rozwinięcie bogatszego wachlarza posługiwania tak indywidualnego, jak i zespołowego. W ramach tej działalności trzeba szukać wciąż nowych form i nowego stylu pracy duszpasterskiej.

THE FUNCTION OF MINISTRY IN THE CHURCH

S u m m a r y

Ministry means an ancillary attitude of the Church and ecclesial fellowships towards human needs. It is put into practice within the scope of supernatural existence by the apostolate and various forms of pastoral care, and within the sphere of natural existence by charitable pastoral care. Making the Church fellowships more dynamic by reviving in them the Christian ministry plays an important role in the renewal of religious life. Only the ecclesial fellowship in which there exists the spirit of brotherhood and ministry is adequate to the self-consciousness of the Church obtained at the last Council. It is by exercising the function of ministry that we witness to the authenticity of the life of faith and liturgy.

The charitable activity is an essential aspect of ministry which means also an ancillary character of any posts within the Church. Ministry expresses itself in treating any post within the Church as a service for others by bringing help to those in need, and other deeds of love and apostolate. All activities which bear the administrative and organizational character are also ministry. They are necessary to govern the Church.

Ministry is a service for all people and the whole man. It has a missionary, oecumenical, social and eschatological character.

Translated by Jan Klos